

NECROLOGIA

Mossèn Josep Gudiol i Cunill

Mossèn Josep Gudiol i Cunill nasqué a Vic el 26 de desembre de 1872 i morí a la mateixa ciutat el 10 d'abril de 1931 després d'una llarga malaltia. Es pot dir que anà morint poc a poc salvant-se d'ell com per miracle la seva intel·ligència que es mantingué viva i lluminosa fins el dia darrer; tota la vida corporal s'arruinava i sobrevivia l'esperit. El formidable treballador que fou, corregí proves d'impresca poc abans de lliurar l'ànima a Déu.

Estudiant de capellà rebé les primeres lliçons d'arqueologia, no en els llibres sinó en els primers tresors amb què fou iniciat el Museu Episcopal de Vic. El bisbe Morgades li encarregà junt amb altres dos companys la feina científica i material d'instal·lar els primers objectes reunits amb motiu de l'Exposició Universal de Barcelona de 1888 i els aportats pel Círcol Literari de Vic. Ell fou qui féu científicament el Museu i aquest a la vegada el formà com a home de ciència que havia d'il·lustrar l'Arqueologia i la Història artística medieval, amb aportacions interessantíssimes. El Museu l'adoctrinà molt més que el poc temps que passà a Roma per a estudiar Arqueologia cris-

tiana, dos mesos i mig escassos, i que els seus predecessors de Vic mateix.

Aquest mestratge de la realitat del Museu i dels arxius, entre ells el de la Cúria fumada, l'arxiu notarial de la Catedral de Vic, determinaren l'objecte de les seves recerques i el seu mètode.

L'objecte de les seves investigacions fou l'art medieval al servei del culte: tota la seva obra girà al volt d'aquesta idea central, la litúrgia mateixa, l'estudi dels objectes litúrgics, de l'altar, de la pintura religiosa, de les arts diverses que s'hi relacionen. El seu mètode pot ésser resumit: a cada objecte un document. Pocs arqueòlegs medievals i pocs directors de Museus aconseguiren com ell aquest ideal perseguit per tothom.

De bona hora foren reconeguts els seus mèrits i diverses corporacions i acadèmies el cridaren a correspondència, la llista de les quals seria llarga. Citem entre elles la *Société Française d'Archéologie* que el nomena corresponent en 1903, la *Société Royale d'Archéologie* de Brusselles en 1916, el *College Art Association of America* de Nova York en 1927. En el mateix any l'elegia *doctor honoris causa* la Universitat de Bonn. Darrerament, en morir, era membre del Comitè d'Honor del *Congresso Internazionale di Archeologia Cristiana* que pel mes de setembre de 1931 es celebrà a Ravenna.

La seva primera obra *Nocions d'Arqueologia Sagrada Catalana* fou premiada en el concurs Martorell amb un accèssit de 5000 ptes.; en 1917 guanyava el premi complet per la seva obra encara avui inèdita *Arqueologia Litúrgica de la Província Eclesiàstica Tarragonina* i el tornava a guanyar en 1927 pel seu estudi sobre la pintura romànica que intitula *Els Primitius* de la qual s'han publicat dos volums.

El nostre INSTITUT havia premiat moltes vegades les seves investigacions i la seva acció en el Museu: en 1916 un accèssit al premi Vives per un estudi iconogràfic de la Mare de Déu;

en 1917 un premi al Museu local millor organitzat i estudiat que li fou concedit com a director del Museu Episcopal de Vic; en 1922 el premi del concurs de Museus pel seu *Catàleg dels manuscrits anteriors al 1700 del Museu Episcopal de Vic*. Diverses vegades l'havia cridat a col·laborar en l'ANUARI de la Secció Històrico-Arqueològica o se li havien encarregat missions, com la de l'estudi sota el punt de vista català de l'Exposició de Saragossa de 1909 i sobretot a formar part de la missió a la frontera d'Aragó realitzada l'any 1906, que devia fer un esbós dels treballs històrics a fer en aquesta part interessant del país.

En la plenitud de les seves forces resistí les llargues cavalcades saltant de la conca del Noguera Pallaresa a la del Noguera Ribagorçana i a la de l'Isàbena. Fou encarregat d'anotar tot el referent a objectes artístics i redactar una memòria, que resta encara inèdita, i d'estudi l'obituari de Roda gravat en les pedres del claustre, publicat en l'ANUARI de 1907. Allí hom tingué ocasió de conèixer l'home. Mentre altres aixecaven els plans dels temples o els fotografiaven o bé cercaven dades interessants per a la història jurídica, que trobaven vives en els costums d'aquelles valls pirenenques, ell llegia inscripcions o prenia notes del material litúrgic. La tasca era immensa. A Tahull aparegueren no sols les dues esglésies pintades del començament del segle XII, sinó que a darrera el retaule de Sant Climent trobarem l'altar romànic amb les seves creus i el seu antependi. A Ovarra la porta era tancada; nosaltres portàvem un permís de l'autoritat eclesiàstica i, ajudats dels veïns, Mossèn Gudiol, lleuger, entra per la finestra i aquell monument pogué ésser detingudament estudiat amb els seus objectes interessantíssims. Avui sembla que ha estat expoliat pels anticuaris. A Roda en dos dies copia l'obituari que comprèn més de cent cinquanta inscripcions a part d'anotar i fotografiar un sens fi d'objectes litúrgics i regirar les restes del seu arxiu. Entremig de les llargues caminades o cavalcades hi havia les discussions animades que sostenia, amb moderació en la forma, però amb una tenacitat vigatana. Recordo els problemes que posaven les esglésies de la Vall d'Aran començades per a ésser cobertes amb fusteria, cobertes al cap d'avall amb volta i l'alegria de tots en trobar a Sant Climent de Tahull el prototipus amb la seva coberta de fusta primitiva intacte, amb tots els caràcters amb què foren començades les esglésies araneses.

Finalment l'INSTITUT l'elegí membre corresponent en 1923 no podent cridar-lo per raons de residència a prendre part en les nostres tasques i en les nostres reunions setmanals.

La malaltia cruel anà poc a poc afeblint aquell home fort, el seu cos perdé successivament els moviments, la seva paraula la vivacitat; però restà en ell la intel·ligència per a seguir la seva vida d'home d'estudi infatigable fins a la mort mateixa.

En una de les darreres entrevistes anava jo acompanyat de M. Henry Focillon i el trobarem en aquella cambra petita de la direcció del Museu, on després de mort s'ha instal·lat la seva Biblioteca deixada generosament a la Institució per ell creada. Amb els seus ulls oberts, amb els seus moviments lents, encarcerats, evocava la idea d'una imatge romànica de les que ell estudiava, mig ressucitada de sobte. Tot just pogué dir unes quantes paraules de salutació a les meves amb les quals li feia notar com el Museu de Vic i els seus estudis eren admirats per l'home eminent a qui jo acompanyava.

Algun temps després, en la nostra darrera entrevista, estigué llarg temps sens dir res com esmaperdut i, en curts mots que interpretaren els seus deixebles, em digué com li plavia la meua visita i la meua amistat vella.

La bibliografia extensíssima que deixa és una prova del seu estudi i del seu mètode. Ella traspasa els límits de l'Arqueologia i la Història de l'Art i s'endinsa de vegades en la història sobretot vigatana, en la història literària i jurídica. Tota ella es fa notar per la seva fidelitat i contenció a voltes excessiva. Mai diu més que el que revela el document i l'objecte; sovint calla les conseqüències que tenen una valor extraordinària; mai s'arrisca a les hipòtesis. Aquesta sobrietat treu esclat a les seves obres, però les dóna la solidesa d'uns fonaments indestructibles.

Una part dels seus estudis es publicà en diaris i setmanaris polítics difícils de trobar per l'estranger. Ell fou sempre un català de cor i mai no deixà d'escriure en la nostra llengua. Les seves obres en català han passat els Pireneus i han volat a l'altra banda del mar i seran actuals durant molts anys.

En altra ocasió vaig dir que per ell el nom de Vic mal pronunciat era ben conegut en els Museus d'Amèrica que acolleixen amorosos l'art medieval i que naturalment són els del Nord d'Amèrica.

Veus aquí la seva bibliografia classificada per matèries que cal publicar, sobretot en el que es refereix a articles i notes breus.

OBRES PUBLICADES EN VOLUM SOLT

Nocions d'Arqueologia Sagrada catalana, 1902 (*Obra premiada en el Concurs Martorell l'any 1902*. Exhaurida). 2.ª ed. 1931. — L'Ausa romana i el seu temple, 1907 (*Biblioteca d'autors vigatans*, núm. 3). — Una antiga traducció catalana dels quatre evangelis, 1910. — Collformic, 1913. — El Santíssim Misteri de Sant Joan de les Abadesses (*Notícia històrica presentada al Congrés Eucarístic de Madrid, 1911*) 1.ª ed. 1916, 2.ª ed. 1926. — El Museu episcopal de Vich (*Memòria premiada al Concurs de Museus de 1916*), 1918. — El culte de la Immaculada Concepció a la Seu de Vich, 1918. — El mobiliari litúrgic, 1920. — Els Trescentistes catalans, 1924. — Catàleg dels vidres de la Col·lecció Amatller, 1925. — El pintor Lluís Borrassà, 1925 (*Ed. de l'Acadèmia Provincial de Belles Arts*, en català i castellà). — Les monedes vigatanes durant la revolta de Catalunya contra Felip IV (1646-1649), 1925 (*Biblioteca d'autors vigatans*, núm. 17). — Els primitius, 3 vols. (*Obra premiada al Concurs Martorell 1927*) 1.^r vol. 1927, 2.ⁿ vol. 1929, 3.^r vol. en preparació. — La Catedral de Vich i la seva decoració. 1.ª ed. 1927, 2.ª ed. 1928, 3.ª ed. 1928, 4.ª ed. 1930. — Resum d'arqueologia cristiana (*Col·lecció Minerva*, vol. 11).

ARTICLES

PREHISTÒRIA. Un altre dolmen prop de la Serra de l'Arca. *B. C. E. de V.*, vol. II (1915-17). — Exploració del dolmen del Boix. *B. C. E. de V.*, vol. II (1915-17). — El dolmen de Cruïlles. *B. C. E. de V.*, vol. II (1915-17). — El dolmen de l'Hermitge del Vilar a Sant Bartomeu del Grau. *B. C. E. de V.*, vol. III (1918-20). — Exploració del dolmen de l'Espina. *B. C. E. de V.*, volum III (1918-20). — Un altre dolmen a Sant Bartomeu del Grau. *B. C. E. de V.*, vol. III (1918-20). — Un altre dolmen al Pla de Trullàs. *B. C. E. de V.*, vol. III (1918-20). — Un altre megalit a Puigrodó. *B. C. E. de V.*, vol. III (1918-20). — Exploració del dolmen de l'Espina. *G. de V.* 1920, núm. 2209. — Un altre megalit. El de Puigrodó. *G. de V.*, 1920, núm. 2249. — Les sitges del Puig d'en Planes. *G. de V.*, 1922, núm. 2420. — Una visita a les excavacions de Puig Castellà. *G. M.*, 1907, núm. 194. — D'uns enterraments d'Aiguafreda de Dalt. *B. C. E. de V.*, volum III (1918-20).

ARQUEOLOGIA ROMANA. El que he vist d'Empúries. *G. de V.*, 1919, núms. 2111 i seg. — Una estació romana al peu del Puig d'en Planes. *G. de V.*, 1917, núm. 455. — El Temple romà de Vich. *G. de V.*, 1927, núm. 3256. — AUSA TENIA COLUMNES. *G. de V.*, 1931, núm. 3829. — Ara ausetana dedicada a Diana. *G. de V.*, 1916, núm. 272.

ESTUDIS GENERALS D'ARQUEOLOGIA. HISTÒRIA DE L'ART. Profanacions artístiques. *La Veu del Montserrat*, 1895, pàg. 51. — L'excursionisme i l'arqueologia. *B. C. E. de C.*, 1902 (Tiratge apart). — Les falsificacions en l'arqueologia. Cartes a un amic (firmat: Just Cassador). *La Veu del Montserrat*, 1899, pàgs. 75, 180, 259, 291, 363, 371. — Les falsificacions en l'arqueologia (firmat: Just Cassador). *La Veu del Montserrat*, 1900, pàgs. 124, 188, 365, 380. — Els monuments catalans fent obra apologètica (1911). *Congrés Apologètic de Balmaç* (Tiratge apart). — Art i dialèctica. *La Veu*, 1912, núm. 113. — El baldaquí de Ripoll. *La Veu*, 1912, núms. 125, 127, 129, 131. — El X Congrés d'Història de l'Art. *La Veu*, 1912, núms. 149, 150. — Quelcom sobre l'escola artística de Beuron. *La Veu*, 1912, núm. 157. — La venda d'antiguitats. *Res. Ecl.*, 1913, números 59, 60.

ICONOGRAFIA. Una qüestió iconològica. Les imatges vestides. *Bol. Soc. Art. Arq. Barcelonense*, III, 1902. — Sobre iconologia. *G. de V.*, 1904, núm. 93. — La iconografia concepcionista catalana. *La Veu de la Comarca de Tortosa*, 1904, núm. 102. — Iconografia de la portalada de Ripoll. *Conferència al Centre Excursionista de Catalunya*, 1909. — Iconografia de la portalada de Ripoll. *B. C. E. de C.*, 1909 (Trad. cast. a revista *Arte Antiguo Español*, pàgines 145, 192). — Un tipus iconogràfic entre les escultures de la Mare de Déu. *La Veu*, 1911, núm. 92. — La crucifixió de Crist en la iconografia cristiana. *La Veu*, 1912, núm. 120. — La Passió de Jesucrist segons un còdice català de París. *La Veu*, 1913, núm. 170. — El monograma de Crist. *G. M.*, 1913, núm. 898. — La mare de Déu morta. *Vida Cristiana*, 1916. — De l'Assumpció. *Vida Cristiana*, 1918. — Les Veròniques. *Vell i Nou*, 1921. — El retrat de Sant Miquel dels Sants. *Programa festes Sant Miquel*, 1924. — L'exposició iconogràfica de Sant Miquel dels Sants. *G. de V.*, 1925, núm. 2949. — L'exposició iconogràfica de Sant Miquel dels Sants.

B. C. E. de V., V (1925-28). — L'exposició iconobibliogràfica de Sant Francesc. *B. C. E. de V.*, volum V (1925-28).

MUSEU DE VIC. La nova instal·lació ausetana. *G. de V.*, 1920, núm. 2240. — El Museu Episcopal. *La Veu del Montserrat*, 1894, pàgs. 86, 390. — Memòries del Museu Episcopal de Vich. *Vegi's Veu del Montserrat*, des de 1895-1907 (Tiratges apart des de 1908-1930). — Museu Episcopal de Vich. Adquisicions. *La Veu del Montserrat*, 1895, pàgs. 5, 38, 79, 111, 143, 183, 216, 247, 287, 319, 359, 390. — El Museu Episcopal en 1895. *La Veu del Montserrat*, 1896, pàgs. 5, 38, 79, 111, 143, 183, 216, 247, 287, 319, 359, 390. — El Museu Episcopal de Vich en 1896. *La Veu del Montserrat*, 1897, pàgs. 8, 47, 79, 111, 143, 182, 213, 255, 286, 359, 391. — El Museu Episcopal en 1897. *La Veu del Montserrat*, 1898, pàgs. 6, 39, 71, 102, 142, 183, 246, 278, 350. — El Museu Episcopal de Vich en 1898. Memòria del Conservador. *La Veu del Montserrat*, 1899, pàgines 100, 107. — Discurs llegit en el solemne acte de prendre possessió de la presidència de la Junta del Museu Episcopal l'Il·lm. i Rvm. Sr. Bisbe de Vich, Dr. D. Josep Torras i Bages. *La Veu del Montserrat*, 1899, pàgs. 338, 347. — Segon Congrés d'Arqueologia Cristiana i Museu Episcopal de Vich. Memòria. *La Veu del Montserrat*, 1900, pàg. 59. — El Museu Episcopal de Vich en 1900. *La Veu del Montserrat*, 1901, pàg. 133. — El Museu Episcopal de Vich en 1901. *La Veu del Montserrat*, 1902, pàg. 162. — La subvenció al Museu. *G. de V.*, 1904, núm. 88. — El Museu Episcopal de Vich. Memòria de l'any 1904. *G. V.*, 1905, núm. 133 i seg. — Una adquisició per al Museu. *G. M.*, 1906, núm. 27. — El Museu Episcopal de Vich en l'any 1905. *G. M.*, 1906, núm. 32 i seg. — Un record trist. Un robo del Museu de Vich. *La Veu*, 1911, núm. 89. — El Museu diocesà de Barcelona. *Vida Cristiana*, 1916. — Breu historial del Museu de Vich. Memòria premiada en el 1.º Concurs de Museus, 1916. *G. de V.*, 1918, núms. 355 i seg. (Tiratge apart). — Del Museu. *G. de V.*, 1919, núm. 2078. — La nova instal·lació ausetana. *G. de V.*, 1920, núm. 2240 (Tiratge apart). — Vich i el seu Museu Episcopal. *Atracció de Forasters*, 2.ª ed. 1921 i 1923. — La vitrina Abadal en el Museu Episcopal de Vich. *Rev. de la Secció d'Exposicions del C. E. de V.*, número 6 (1922). — El Museu artístic-arqueològic episcopal de Vich. *Museum* 1926; El bisbe Morgades i el Museu Episcopal. *G. de V.*, 1926, núm. 3161. — El Museu artístic-arqueològic episcopal de Vich, 1926. — Exposició icono-bibliogràfica de Sant Francesc. *G. de V.*, 1927, números 3240, 3246, 3247, 3249. — La col·lecció Plandiura. *Gasetta de les Arts*, 1928, núm. 2. — Un present fet al Museu Episcopal. *G. de V.*, 1929, núm. 3562. — Bibliografia. *G. de V.*, 1929, números 3575, 3660, 3609.

ARQUITECTURA. El pont de Sau. *G. M.*, 1906, núm. 94. — La Torre de Saladeures. *A. I. E. C.*, 1907 (Tiratge apart). — La Torre de Saladeures, 1907. — L'església del Brull i les seves pintures. *E. U. C.*, juliol-agost 1909. — La torre de Centelles. *G. M.*, 1910, núms. 448 i seg. — Sant Cugat del Vallès. *Museum*, 1912, núm. 12 (Tiratge apart de l'Associació Atracció de Forasters). — Sant Tomàs de Riudeperes. *B. C. E. de V.*, vol. I (1012-14). — L'ermita de Sant Mohí. *B. C. E. de V.*, vol. I (1912-14). — Sant Tomàs de Riudeperes. *La Veu*, 1914, núm. 241. — Sant Cugat del Vallès. *Arquitectura y Construcció*, 1915, núm. 276. — L'església de la Mare de Déu del Barri de Tona, *B. C. E. de V.*, vol. II (1915-17). — Quelcom sobre el convent de Sant Domingo de Vich. *B. C. E. de V.*, vol. II (1915-17). — L'església de les Lloses. *G. de V.*, 1919, núm. 2025. — Notes referents a Sant Pere de Casseres. *B. C. E. de V.*, vol. III (1918-20). — El convent de Santa Clara de Vich. *B. C. E. de V.*, vol. IV (1921-23). — El palau i l'estoig del Santíssim Misteri. *M. Sagrat Cor*, 1926. — Centelles. *Gasetta de les Arts*, 1926, número 48.

ESCULTURA. La Mare de Déu de la Bona Sort. *G. V.*, 1904, núm. 2. — Museus. (Parla d'una Magestat i d'una lauda sepulcral del Museu de Vic.) *G. V.*, 1904, núm. 64. — Un calvari de finals del segle XII (Montral). *G. M.*, 1909, núm. 347. — Les escultures del Santíssim Misteri de Sant Joan de les Abadesses. *La Veu*, 1911, núm. 81. — El Santíssim Misteri de Sant Joan de les Abadesses. *G. M.* 1911, núm. 605. — A propòsit del Santíssim Misteri de Sant Joan de les Abadesses. Quelcom referent a hòsties i hostiers. *La Veu*, 1911, núm. 84. — Imatges de plata de la Seu de Vich representant la Immaculada Concepció. *G. de V.*, 1914, núm. 23. — El Santíssim Misteri de Sant Joan de les Abadesses, 1913. — La Mare de Déu del Bon Succés. *G. de V.* 1918, números 626 i seg. — El Sant Crist d'Igualada, *Llibertat* (Revista d'Igualada), 1922, núm. 78. — Dos mestres florentins del segle XIV. *Catalana*, VI, 1922, pàgs. 449-452. — Sarcòfag romà-cristià trobat a Barcelona. *Gasetta de les Arts*, 1925, núm. 17.

PINTURA. Les pintures de Santa Agna de Montral. *La Veu del Montserrat*, 1900, pàgs. 139, 154, 164.—L'exposició de pintura antiga al Círcol literari. *La Veu del Montserrat*, 1902, pàgina 207.—Un retrat de Sant Miquel dels Sants. *G. V.*, 1904, núm. 64.—Les pintures romàniques del Museu de Vich. *Forma*, 1904, núm. 9.—Mestre Joan Gascó, 1907.—Mestre Joan Gascó. *E. U. C.* 1907.—El Col·legi de pintors de Barcelona a l'època del Renaixement. *E. U. C.* 1908.—Descobriments de pintures romàniques al bisbat de Vich. *Bol. Soc. Art. Arq. Barcelonesa*, VI, 1910.—Un document inèdit sobre el pintor Lluís Borrassà. *La Veu*, 1911, núm. 88.—Noves obres del pintor Joan Gascó. *La Veu*, 1911, núm. 103.—Quelcom sobre gravat primitiu. *La Veu*, 1912, número 119.—La Vicaria de Fortuny, *La Veu*, 1912, núm. 129.—Els draps de pinzell. *La Veu*, 1912, núm. 141.—Un retaule de Joan Gascó. *B. C. E. de V.*, I (1912-14).—El gravador Abadal. *La Veu*, 1913, núm. 188.—El pal·li de Santa Perpètua de la Moguda. *La Veu*, 1913, núm. 194.—Els pintors Jaume Cirera i Bernat Puig. *La Veu*, 1914, núm. 222.—Quatre pintures de Bermejo. *La Veu*, 1914, núm. 224.—La decoració pictòrica de l'absis de Sant Sadurn d'Ossormort. *B. C. E. de V.*, II (1915-17).—El retrat en la pintura catalana. *Vell i Nou*, 1919.—L'estudi del natural en la pintura gòtica catalana. *Vell i Nou*, 1920.—El retaule major i el monument de Santa Teresa, de l'església de Santa Teresa. *B. C. E. de V.*, V (1925-28).—Un retrat. *Catalana*, X, 1926, pàgs. 137-140.—Icones i retaulons. *Vida Cristiana*, 1928.—Dos retaules, 1928. L'abella d'or a Vich. *Programa festes Sant Miquel*.—La pintura sobre vidre. *Arts i bells oficis*, novembre 1928.

MOBILIARI, ORFEBRERIA, ESMALTS, VIDRIERIA, ETC. El rellotge de la Catedral de Vich. *La Veu del Montserrat*, 1900, pàgs. 3, 10, 27.—L'orfebreria a l'exposició de Saragossa. *A. I. E. C.*, 1910.—La vaixella de fusta durant el segle XIII. *I Congrés d'Hist. Cor. Aragó*, 1910.—La vaixella de fusta durant el segle XIII, 1910.—Les cartes de jugar. *La Veu*, 1912, núm. 131.—El joc de Taules. *La Veu*, 1912, núm. 147.—Enquadernacions de Vich. *Museum*, 1913, núm. 7.—Neules i neulers. *La Veu*, 1913, núm. 164.—Gualdamacils catalans, *La Veu*, 1913, núm. 191.—Caixes i caixers gòtics. *La Veu*, 1913, núm. 198.—L'exposició de Creus. *La Veu*, 1913, números 205, 206, 1914, núm. 211.—Cadires plegadisses. *La Veu*, 1914, núm. 216.—Les reixes catalanes. *La Veu*, 1914, núm. 232.—La custòdia de la Catedral de Barcelona. *La Veu*, 1914, número 234.—Les velles armes de foc. *La Veu*, 1914, núm. 246.—D'artilleria catalana antiga. *La Veu*, 1914, núm. 247.—Una creu d'altar. *Museum*, 1915, núm. 7.—De rajolers i rajoles de color. *Vell i Nou*, 1918.—Ferrers catalans anteriors al segle XVI. *De l'art de la forja*, 1918, número 5.—Fíbules i agulles. *Catalana*, II, 1918, pàgs. 338-340.—La creu major de la Catedral. *G. de V.* 1919, núm. 2077.—Barquillos i barquilleras. *Museum*, 1920, núm. 2.—Les creus d'argenteria a Catalunya. *A. I. E. C.* 1920.—Aeraria. Article del vol. *Espanya* de la Enciclopèdia Espasa, 1923.—De les ulleres. *Catalana*, VII, 1923, pàgs. 252-254.—Dos vidres esmaltats. *Gasete de les Arts*, 1924, núm. 3.—Un inventari de la Catedral de Vich de l'any 1787. *B. C. E. de V.*, V (1925-28).—Dispersió del tresor de la Catedral de Vich. *B. C. E. de V.*, vol. V (1925-28).—Les capsas de cerilles, *G. de V.*, 1927, núm. 3322; Els vidres de la col·lecció Mateu. *Gasete de les Arts*, 1928; núms. 11, 12.—Les pintes. *Gasete de les Arts*, 1929, números 10, 14.—Apunts d'història de les pintes. [Continuació de l'estudi anterior]. *Mirador*, any III, número 115.—L'exposició de creus. *Res. Ecl.*, V, núms. 59, 60.

CULTE, LITÚRGIA, MOBILIARI LITÚRGIC. Col·locació de les santes relíquies en els altars. *La Veu del Montserrat*, 1901, pàgs. 258, 290, 330, 377, 412.—Sobre llegir en els refetors (firmat G.). *La Veu del Montserrat*, 1901, pàg. 470.—El Sant-Crist en les troncs (firmat M. T.). *La Veu del Montserrat*, 1901, pàg. 470.—La processó del Corpus a Vich. *G. V.*, 1904, pàg. 44.—La Concepció Immaculada a Catalunya a finals del segle XIV. *G. V.*, 1904, núm. 65.—La Immaculada a la Seu de Vich. *G. V.*, 1904, núm. 98.—Sobre el culte de Sant Antoni a Vich. *G. V.*, 1905, pàg. 153.—El curs de la processó del Corpus. *G. V.*, 1905, núm. 155.—Una arqueta de relíquies. *G. M.*, 1906, núm. 73.—La comunió dels infants. *M. Sagrat Cor*, 1908.—Un hostier del segle XIV. *M. Sagrat Cor*, 1908.—Una casulla del Museu de Vich. *Museum*, 1911, número 10.—Un saler litúrgic. *La Veu*, 1911, núm. 106.—El Santíssim Misteri de Sant Joan de les Abadeses. *B. C. E. de V.*, I, 1912-14.—Els monuments. *La Veu*, 1914, núm. 226.—L'evolució litúrgica a la província eclesiàstica tarragonina. *Res. Ecl.*, 1915, núm. 82.—La Puríssima. *G. de V.*, 1915, núm. 95.—El Sagrario. *Anuario Eclesiástico*, 1916.—Entrada dels bisbes en el segle XVII. *G. de V.*, 1916, núm. 318.—Un tros d'altar de Casserres. *G. de V.*, 1917, núm. 444.—L'arqueologia litúrgica de la província eclesiàstica tarragonina. *Vida Cristiana*, 1917.—Un

tesoro sagrado. *Anuario Eclesiástico*, 1917. Altar portàtil de plata segle x, crucifera, relíquies i teixits antics trobats en la parròquia de Selva de Mar. — La indumentària litúrgica, 1918. Versió castellana del P. Joan Potins a *Iris de Paz*, 1918. — Les piquetes d'aigua beneïta. *Vida Cristiana*, 1918. — Culte de la Mare de Déu de la Mercè a Vich. *G. de V.*, 1918, números 355 i seg. — La indumentària litúrgica. *Catalana*, I, 1918, pàgs. 244-245. — Penitència. *Catalana*, II, 1918, pàg. 94. — El culte de la Immaculada Concepció a la Seu de Vich. *B. C. E. de V.*, III (1918-20). — Fragment d'un oratori nadalenc. *B. C. E. de V.*, III (1918-20). — De les campanetes litúrgiques. *Vell i Nou*, 1919. — Els butlletins de compliment pasqual. *Catalana*, III, 1919, pàgs. 275-277. — La relíquia de Santa Escolàstica. Catedral de Vich. *G. de V.*, 1920, núm. 2134. — Un organista del segle xv. *Catalana*, V, 1921, pàgs. 310-311. — El Lavatori. *Vida Cristiana*, 1923. — La indumentària litúrgica. Resum històric. *Vida Cristiana*, 1924. — La indumentària litúrgica. *Anuari Amics de l'Art litúrgic*, 1925, pàgs. 125, 155. — L'evolució litúrgica a la província eclesiàstica tarragonina. *Vida Cristiana*, 1925. — Els organistes i organers de la Catedral de Vich. *B. C. E. de V.*, V (1925-28). — De peregrins i peregrinatges religiosos catalans. *Anal. Sac. Tarr.*, III (1927) (Tiratge apart). — Veneració que a l'Eucaristia ha tributat Catalunya. *Res. Ecl.*, any III, núm. 30. — L'altar i els seus ornaments a Catalunya abans del segle xiv. *Res. Ecl.*, núms. 59, 60. — Els Agnus Dei, *Vida Cristiana*, 1932.

HISTÒRIA GENERAL. Catalunya en les Creuades. *La Veu del Montserrat*, 1898, pàgs. 402, 410. — Canvis introduïts per la impremta (firmat Just Cassador). *La Veu del Montserrat*, 1901, pàgina 353. — Sant Pau de Narbona i el bisbat de Vich. *M. R. A. B. L. de B.*, 1905. Monografia premiada als Jocs Florals de Barcelona de l'any 1904. — Un metge de secà. *G. M.*, 1907, núm. 118. — Com s'escriu la història. *G. M.*, 1907, núm. 170. — Teruel i els amants. *G. M.*, 1908, núm. 278. — Sobre metges. *G. M.*, 1908, núm. 312. — L'escola capitular. Un jugador del segle xiii. *G. M.*, 1909, núm. 320. — Sobre metges. Sobre llegir en els refetors. *Catalana*, I, 1918, pàg. 149. — Cambis introduïts per l'impremta. Compliment d'una sentència. *Catalana*, I, 1918, pàg. 69. — Nota filològica. Un jugador del segle xiii. *Catalana*, I, 1918, pàg. 21. — La mort del comte de Santa Coloma. *G. M.*, 1919, núm. 464. — Un concili de Tarragona del 1277. *G. M.*, 1912, número 698. — De peregrins i peregrinatges religiosos catalans, 1927.

HISTÒRIA LOCAL: VIC. Successos de Vich des de 1634 a 1641 (Publicació d'un manuscrit de l'època). *La Veu del Montserrat*, 1902. — La premsa vigatana. *G. V.*, 1905, núms. 106 i seg. — La pintura de la catedral. *G. M.*, 1905, núm. 1. — El barco d'un vigatà. *G. M.*, 1906, núm. 108. — Fundació del gremi de mestres de casa. *G. M.*, 1906, núm. 109. — Vinguda de l'Ordre de Predicadors a Vich. *G. M.*, 1907, núm. 150. — Fundació de la confraria del Roser de sombrerers a Vich. *G. M.*, 1907, núm. 151. — La desmoralització a Vich. *G. M.*, 1907, núm. 152. — Sobre la vinguda de dominics a Vich. *G. M.*, 1907, núm. 157. — Escoles de Vich. *G. M.*, 1907, núm. 167. — La Banda Municipal de Vich de 1320. *G. M.*, 1908, núm. 292. — Dos epissodis vigatans, 1910. — El gremi de fusters de Vich. *B. C. E. de V.*, I (1912-14). — Un document sobre el convent vigatà del Carme. *G. de V.*, 1917, núm. 348. — Vich en la guerra de la Independència. *G. de V.*, 1917, núms. 447 i seg. — Aygardent. Metge del Capítol de Vich. *Catalana*, I, 1918, pàg. 198. — Fundació del gremi de mestres de casa a Vich. *Catalana*, I, 1918, pàg. 425. — Una església vigatana dedicada a la Mare de Déu de Montserrat. *B. C. E. de V.*, III (1918-20). — El combregar de l'Hospital de Vich. *B. C. E. de V.*, III (1918-20). — Commemoració de la batalla de Vich. *G. M.*, 1910, núm. 438. — Els felipons de Vich. *G. de V.*, 1919, núm. 2032. — El barco d'un vigatà. *Catalana*, III, 1919, pàg. 46. — Del lector catedralici a Vich. *Catalana*, 1919, pàgs. 74-79. — Tres cartes referents al metge del Capítol de Vich. *Catalana*, III, 1919, pàgs. 365-366. — Un document per la història vigatana. *Catalana*, IV, 1919-20, pàg. 46. — La banda municipal de Vich en l'any 1320. *Catalana*, IV, 1919-20, pàgs. 431-432. — El canonge de Vich Guilabert de Montral. *Catalana*, IV, 1919-20, pàgs. 449-452. — Del Pare Gallissà. *Catalana*, IV, 1921, pàgs. 19-20. — D'un canonge de Vich. *Catalana*, V, 1921, pàgs. 198-203. — Un metge de secà. *Catalana*, V, 1921, pàgines 490-491. — Les joies de l'església dels jesuïtes de Vich. *B. C. E. de V.*, IV (1921-23). — Església de Santa Eulàlia de Mèrida existent a Vich. *B. C. E. de V.*, vol. IV (1921-23). — La Mare de Déu de les Muralles de Vich. *B. C. E. de V.*, IV (1921-23). — L'Escorial de Vich. *B. C. E. de V.*, IV (1921-23). — La Universitat literària de Vich. *G. de V.*, 1922, núm. 2480 i següents. — Sobre vinguda de dominics a Vich. *Catalana*, VI, 1922, pàgs. 341-343. — La Universitat literària de Vich, 1924 (Tiratge apart). — Un viatge a Vich en 1808 (Publicació de les

Memòries escrites pel Baró de Maldà), 1925.—El sepulcre de Sant Bernat Calvó del segle XIV. *Catalana*, VIII, 1924, pàgs. 301-304.—La impremta a Vich. *B. C. E. de V.*, V (1925-28).—Una vista de Vich. Bibliografia. *G. de V.*, 1930, núm. 3680.—Les bregues sobre el senyoriu de Vich en temps del Rei Jaume I. *I Congrès Hist. Cor. Aragó*, 1909.

NOTES BIOGRÀFIQUES, HAGIOGRAFIA. Joaquim Miret i Sans. *La Veu del Montserrat*, 1902, pàgina 216.—En Bach de Roda. *G. V.*, 1904, núm. 73.—L'aniversari de la mort d'En Bach de Roda. *G. V.*, 1905, pàg. 192.—El sepulcre de Sant Bernat, del segle XIV. *G. M.*, 1906, núm. 91.—Versos del segle XVI. *G. M.*, 1906, núm. 92.—La Passió de Santa Perpètua. Versió catalana i comentari. *G. M.*, 1907, núm. 129 i seg.—Un hebraïsta. *G. M.*, 1907, núm. 138.—Versos amb motiu de la beatificació de Sant Miquel. *G. M.*, 1907, núm. 165.—Un document sobre els pares de Sant Miquel. *G. M.*, 1907, núm. 166.—Quelcom sobre els pares de Sant Miquel dels Sants. *G. M.*, 1907, núm. 163.—Els germans de Sant Miquel dels Sants. *G. M.*, 1907, núm. 164.—La vinguda a Vich del Rei en Jaume. *G. M.*, 1908, núm. 224.—El legista vigatà Callís. *G. M.*, 1908, número 299.—Sant Francesc s'hi moria. Bany de Vich. *G. M.*, 1909, núm. 329.—Nota sobre el P. Gallissà. *G. M.*, 1909, núm. 420.—Vinguda de l'Arxiduch a Vich. *G. M.*, 1910, núm. 429 i seg.—Balmes i Ferrer i Subirana. *G. M.*, 1910, núm. 469 i seg. (Tiratge apart).—El sepulcre de Sant Bernat Calvó. *I Congrès Hist. Cor. Aragó*, 1912.—Per la memòria del Conseller Casanova. *G. M.*, 1912, núm. 714.—Genealogia de la casa Altarriba. *B. C. E. de V.*, I (1912-14).—En Bach de Roda, 1915.—En Bach de Roda. *G. de V.*, 1915, núms. 59 i seg.—El canonge Ripoll. *B. C. E. de V.*, II (1915-17).—El canonge Ripoll. *Programa festes Sant Miquel*, 1916.—De bibliografia del canonge Ripoll. *B. C. E. de V.*, II (1915-17).—En Montsalvatge. *G. de V.*, 1917, número 424.—L'Emili Bertaux. *G. de V.*, 1917, núm. 350.—Nota sobre el P. Gallissà. *G. de V.*, 1917, núm. 420.—Del mestre Rodrigo d'Osona. *G. de V.*, 1918, núm. 639.—Del nostre Sant. *Programa festes Sant Miquel*, 1918.—Un document sobre els pares de Sant Miquel dels Sants. *Catalana*, III, 1919, pàg. 413.—Els germans de Sant Miquel dels Sants. *Catalana*, III, 1919, pàg. 439.—Versos ab motiu de la beatificació de Sant Miquel. *Catalana*, IV, 1919-20, pàgina 23.—La vida de Sant Bernat Calvó pel Pare Relles. *Catalana*, IV, 1919-29, pàgs. 265 a 267.—Les relíquies de Sant Miquel a Valladolid. *Programa festes Sant Miquel*, 1920.—El Dr. Guillem Cassador i sa família. *B. C. E. de V.*, IV (1921-23).—Sant Ignasi de Loyola i el vigatà Dr. Jaume Cassador, bisbe de Barcelona. *G. de V.*, 1922, núms. 2461 i seg.; 1924, números 2834 i seg.—En Serrallonga. *G. de V.*, 1931, núm. 3838.

NUMISMÀTICA, SIGIL·LOGRAFIA, HERÀLDICA. Les monedes episcopals vigatanes, 1896.—Les monedes episcopals vigatanes. *La Veu del Montserrat*, 1896, pàgs. 315, 339, 347, 356, 363, 371, 379.—Més sobre monedes episcopals vigatanes. *La Veu del Montserrat*, 1897, pàg. 195.—Una troballa de monedes. *La Veu del Montserrat*, 1898, pàg. 131.—Barres o pals. *G. M.*, 1905, número 3.—La bandera de Sant Miquel. *G. V.*, 1905, núm. 160.—Barres i pals; tornem-hi. *G. M.*, 1906, núm. 46.—Lleons i escuts. Passant pel *granero del mundo*. *G. M.*, 1907, núm. 189.—Quelcom sobre la bandera de la ciutat [de Vich]. *G. M.*, 1910, núm. 492.—Un bronze ausetà. *B. C. E. de V.*, I (1912-14).—Documentació sobre els primitius segells del Capítol de Vich. *B. C. E. de V.*, II (1915-17).—De la bandera de la Ciutat. *G. de V.*, 1917, núm. 443.—Una troballa. Monedes de Ramon Berenguer IV. *La Veu del Montserrat*, pàg. 130.—Lleons i escuts. *Catalana*, IV, 1919-20, pàg. 309.

EPIGRAFIA. Una nova inscripció romana. *G. M.*, 1905, núm. 15.—Una nova inscripció romana. *G. M.*, 1906, núm. 15.—La nova inscripció de Prats de Rey. *G. M.*, 1906, núm. 21.—El necrologi de Roda. *A. I. E. C.*, 1907.—Una nova inscripció romana. *Bol. Soc. Art. Arq., Barcelonesa*, vol. V, 1908.—Una nova làpida en el Museu Episcopal. *G. de V.*, 1919, núm. 2119.—Primeres manifestacions de l'art cristià a la província eclesiàstica tarragonina. *Anal. Sac. Tarr.*, vol. I, 1925.—Primeres manifestacions de l'art cristià a la província eclesiàstica tarragonina, 1925.—Una estela ibèrica. *G. de V.*, 1929, núm. 3613.

HISTÒRIA JURÍDICA. Dos documents sobre els antics drets senyorials (firmat Just Cassador). *La Veu del Montserrat*, 1901, pàg. 452.—Traducció dels Usatges. *A. I. E. C.*, 1907.—Per la lliberació d'uns captius. *Catalana*, III, 1919, pàgs. 19-20.—Llicència per captar el dot. *Catalana*, III, 1919, pàg. 142.—Penitències. *Catalana*, III, 1919, pàg. 189.—Una dispesa. *Catalana*, III, 1919, pàg. 535.—El jutge Guillem Borrell. *Catalana*, VI, 1922, pàgs. 146-148,

FOLKLORE. Sobre lluminàries. *G. M.*, 1906, núm. 95.—Les crides. *G. M.*, 1906, núm. 59.—Les festes dels carrers de Gurb i Manlleu. *G. M.*, 1907, núm. 173.—El Corre-bou de Vich en el segle XVII. *G. de V.*, 1916, núm. 287.—Oracions i fatilleries. *G. M.*, 1907, núm. 125.—La festa de la Candelera. *Vida Cristiana*, núm. 2, 1914.—Els entremesos i oratoris pasquals. *Vida Cristiana*, núm. 5, 1915.—La Quaresma abans del segle XV a Catalunya. *Vida Cristiana*, núm. 4, 1915.—La festa de Nadal en els segles XI i XII. *Vida Cristiana*, 1916.—El Bisbetó, 1916. *Lectura Popular*, núm. 239.—Oracions i fatilleries. *B. C. E. de V.*, II (1915-17).—Un menú. *Catalana*, II, 1918, pàg. 22.—Un saludador. *Catalana*, II, 1918, pàg. 431.—Les crides. *Programa festes Sant Miquel*, 1919.—De la festa de Nadal. *Vida Cristiana*, 1920.—Caretas de Carnestoltes. *G. de V.*, 1920, núm. 2137.—El Cap de llupia. *Programa festes Sant Miquel*, 1921.—Els Gegants. *Programa festes Sant Miquel*, 1922.—El bou de fusta. *Programa festes Sant Miquel*, 1923.—Els goigs. *Catalana*, VII, 1923, pàgs. 73-77.—L'àguila. *Catalana*, VIII, 1924, pàgines 325-329.—Uns goigs. *Catalana*, IX, 1925, pàgs. 90-91.—Els goigs de Sant Miquel. *Programa festes Sant Miquel*, 1925.—Uns goigs de Sant Miquel dels Sants. *Programa festes Sant Miquel*, 1926.

TEXTOS. Sobre publicació de textos antics. *G. M.*, 1928, núm. 63.—La Passió de Santa Perpètua i companys màrtirs. Versió catalana i comentari, 1907.—A propòsit del *Textus Argenti* de la Catedral de Vich. *Museum*, 1912, núm. 2.—Catàleg dels llibres manuscrits anteriors al segle XVIII del Museu Episcopal de Vich. Treball premiat en el concurs de Museus de 1922. *But. Bibl. de Catalunya*, V, núm. 9, anys VII-IX (1925), pàgs. 50-97.—D'unes memòries del segle XVI. *B. C. E. de V.*, IV (1921-23).—Versos del segle XVI. *Catalana*, 1922, pàgs. 93-94.

EXCURSIONS. Una visita a la parròquia del Brull. *G. M.*, 1909, núms. 351 i 354.—Excursió a Saladeures. *G. M.*, 1910, núm. 506.—Excursió a Tabèrnoles. *G. M.*, 1910, núm. 513.—Excursió a Sant Tomàs de Riudeperes. *G. M.*, 1910, núm. 516.—Excursió a Santa Eugènia de Berga. *G. M.*, 1910, núm. 518.—Excursió a Riudeperes. *G. M.*, 1911, núm. 535.—Excursió a Oris. *G. M.*, 1911, núm. 545.—Excursió a La Gleva i Sant Hipòlit. *G. M.*, 1911, núm. 548.—Excursió a Sant Julià de Vilamirosa. *G. M.*, 1911, núm. 551.—Excursió a Saladeures i Mas Ral. *G. M.*, 1911, número 559.—Excursió a Taradell. *G. M.*, 1911, núm. 563.—Excursió a l'Estany. *G. M.*, 1911, núm. 612.—Excursió a Sentfores i al molí d'en Roig. *G. M.*, 1911, núm. 617.—Excursió a Berga, Manresa i Pireneu. *G. M.*, 1911, núm. 620.—Excursió a Vilalleons. *B. C. E. de V.*, I (1912-14).—Excursió a Granera. *B. C. E. de V.*, I (1912-14).—Excursions. *G. M.*, 1912, núm. 697.—Carcassona. *G. M.*, 1913, núm. 849.—De Perpinyà. *G. M.*, 1913, núm. 849.—Una crònica interessant. *B. C. E. de V.*, II (1915-17).—Excursió a Balenyà. *B. C. E. de V.*, II (1915-17).—Excursió a Folgaroles. *G. de V.*, 1917, núm. 407.—Dels punts dels voltants de Vich. *B. C. E. de V.*, III (1918-20).—Excursió a Aiguafreda de Dalt. *B. C. E. de V.*, III (1918-20).—Sant Pere de Clarà. Un viatge a Vich en 1808. *G. de V.*, 1925, núm. 3006.

PETITS ARTICLES DIVERSOS. Roma. El cementiri del Campo Verano. *La Veu del Montserrat*, 1894, pàg. 264.—Hierros artístics. Colecció de làmines por Luis Labarta (Just Cassador). *La Veu del Montserrat*, 1901, pàg. 299.—L'erudició. *G. V.*, 1904, núm. 14.—El certamen històric. *G. V.*, 1904, núm. 86.—La Biblioteca catalana. *G. de V.*, 1904, núm. 102.—La pintura de la Catedral. *G. V.*, 1905, número 143.—Nota bibliogràfica. *G. V.*, 1905, núm. 170.—F. Carerras i Candi, Miscel·lània històrica catalana. *G. V.*, 1905, núm. 172.—El Congrés d'Història de la Corona d'Aragó. *G. V.*, 1905, núm. 182.—Nota bibliogràfica. *G. M.*, 1906, núm. 58.—Una col·lecció d'obres d'En Balmes. *G. M.*, 1906, núm. 72.—Nota bibliogràfica. *G. M.*, 1906, núm. 78.—En Simon de l'ombra. *G. M.*, 1906, núm. 96.—Contra la llengua catalana. *G. M.*, 1907, número 136.—La fi del lladre Tocason. *G. M.*, 1908, núms. 230 i 234.—Nota filològica. *G. M.*, 1908, núm. 296.—Bibliografia. *G. M.*, 1909, núms. 362, 388.—Nota bibliogràfica balmesiana. *G. M.*, 1910, núms. 466, 468.—El definidor de l'antivigatanisme. *G. M.*, 1910, núm. 491.—De Roma. *G. M.*, 1912, números 806 i seg.—La Catedral de Chartres. *G. M.*, 1913, núm. 859.—Un incident espanyolista. *G. de V.*, 1917, núms. 476, 480, 483, 485.—L'Analecta Montserratensia. *G. de V.*, 1920, núm. 2130.—Discurs presidencial dels Jocs Florals de Barcelona, 1927 (Tiratge apart).—Bibliografia. *G. de V.*, 1929, núm. 3536.—El judicador de vius i morts. Bibliografia. *G. de V.*, 1929, núm. 3545.—De la diada de Nadal. *G. de V.*, 1929, núm. 3663.

OBRES INÈDITES. La Missa; els ornaments i útils per a celebrar-la abans del segle XIV.—Els claustres de la Catedral de Vich. Monografia premiada amb accèssit als Jocs Florals de

Barcelona de 1897.— La iconografia mariana a Catalunya. Monografia premiada als Jocs Florals de Barcelona, 1898.— La pintura catalana antiga. Set conferències donades al Centre Excursionista de Catalunya, curset d'«Estudis Universitaris catalans», 1910.— Notes referents a esmalts i esmaltadors.— La litúrgia rossellonesa. Memòria presentada a la Junta de Pensions a l'estranger, 1912.— L'Arqueologia litúrgica de la província eclesiàstica de Tarragona. Obra en 3 volums premiada al Concurs Martorell de 1927.— Iconografia de la Immaculada Concepció a Catalunya. Premiada al Certamen de Tortosa.— En Serrallonga, 1930.— Monografia sobre el Santuari i la imatge de la Mare de Déu de la Gleba, 1923.— La vidrieria catalana.— L'orfebreria a Catalunya. Premi de l'Econòmica d'Amics del País.— La ciutat de Vich sota la dominació senyorial.

Abreviatures: *A. I. E. C.*, Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans. Barcelona.— *Anal. Sacr. Tarr.*, Analecta Sacra Tarraconensia. Barcelona.— *B. C. E. de V.*, Butlletí del Centre Excursionista de Vich. Vic.— *Bol. Soc. Art. Arq. Barcelonesa*, Boletín de la Sociedad Artística Arqueológica Barcelonesa. Barcelona.— *But. Biblioteca de Catalunya*, Butlletí de la Biblioteca de Catalunya. Barcelona.— *E. U. C.*, Estudis Universitaris Catalans. Barcelona.— *G. M.*, Gazeta Montanyenca, Vic.— *G. de V.*, Gazeta de Vich. Vic.— *G. V.*, Gazeta Vigatana. Vic.— *La Veu*, La Veu de Catalunya. Barcelona.— *M. R. A. B. L. de B.*, Memorias de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona. Barcelona.— *M. Sagrat Cor*, El Missatger del Sagrat Cor de Jesús. Barcelona.— *Res. Ecl.*, Reseña Eclesiástica. Barcelona.— *Rev. de la Secció d'Exploracions del C. E. de V.*, Revista de la Secció d'Exploracions del Centre Excursionista de Vich. Vic.

J. P. i C.

Pierre Paris

Mort a l'octubre de 1931 era un dels nostres pels seus treballs sobre l'art ibèric. Nat a la ciutat de Rodez la capital de la Rouergue, home de temperament meridional, després de seguir els seus estudis de l'Escola Normal Superior i de l'Escola d'Atenes, professor a la Facultat de Lletres de la Universitat de Burdeus, es dedicà ben aviat als estudis hispànics i per les seves excavacions a Elx i principalment per la seva publicació *Essai sur l'art et l'industrie de l'Espagne primitive*, apareguda en 1904, entrà en el camp dels estudis catalans.

Ell fou certament el fundador de l'arqueologia ibèrica a la qual tant ha col·laborat el nostre INSTITUT. Tot aquest món complex produït per les tribus ibèriques abans de la conquesta romana fou tret a la llum pels seus esforços. Ell començà a estudiar la decoració diversa de la ceràmica i l'altre món de la escultura que té com a obra principal el bust magnífic de la «Dama d'Elx» que és una joia del Museu del Louvre adquirida per ell amb els seus propis cabals i portada per ell també al gran Museu de París. Era interessantíssim de sentir-li explicar l'aventura de la seva adquisició a Elx i l'arribada del bust al Louvre rebuda amb sospites de falsetat.

Avui, la cronologia establerta per ell, ha estat rectificada per nombroses recerques; però ell, amb la seva clarividència d'artista, havia endevinat el què hi havia en l'art ibèric de supervivència micènica, ja en la tècnica, ja en els diversos elements decoratius.

Ja fa anys, en un curs de conferències de professors estrangers organitzat per la Junta de Museus havia parlat al nostre públic i ho havia fet també des de les planes del nostre ANUARI, en el qual, en 1907, sota el títol: *Quelques vases ibériques inédites (Musée municipal de Barcelone et Musée du Louvre)* va descriure els vasos descoberts a Archena, el trobat a l'Aigueta, i va defensar l'origen ibèric d'aquesta mena de ceràmica i va aclarir i precisar la seva teoria dels orígens micènics.

Recordem el seu article sobre Empúries publicat en els *Comptes rendus de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres*, Paris, 1909, pàg. 939, i el capítol que dedica a Tarraco en la seva obra *Promenades Archéologiques dans l'Espagne*.

Havia col·laborat a la *Revista de la Asociación Artístico-Arqueológica barcelonesa*, i des de les publicacions franceses i de l'Acadèmia d'Inscripcions i Belles Lletres era com l'ambaixador de l'Arqueologia ibèrica i de la Història de l'art hispànic.— J. P. i C.

Camille Enlart

L'eminent arqueòleg medievalista francès, fill de Boulogne-sur-Mer, morí el dia 14 de febrer de 1927 a l'edat de 64 anys.

La seva vida fou dedicada a l'estudi de l'art medieval de França amb la força d'exclusió